

Рецензија монографије *Музеј кнеза Павла*¹

рецензент Татјана Бошњак

Монографију *Музеј кнеза Павла* чини десет ауторских текстова, укупног обима око 240 страна, затим попис литературе, попис текстова из штампе, попис архивске грађе, као и додатне документарне грађе и регистар имена. Текстовима претходи *Реч приређивача - уредника*, Татјане Цвјетићанин. Концепт монографије поставља у средиште пажње Музеј кнеза Павла, као један историјски период у развоју Народног музеја и српске музеологије, али и као комплексан културни феномен, једну врсту *топоса* наше савремене културне историје, који је до сада најчешће представљан у складу са социјално-политичким постулатима и идеолошким контроверзама времена, како оног у коме је настао, тако и потоњег, али никада целовито и са научно утемељеном објективношћу. Структура монографије заснована је на текстовима више аутора који пружају увид у укупне историјске и социјалне предуслове за формирање ове установе, а затим се анализирају различити аспекти њене делатности, тако да се садржаји појединачних текстова адекватно допуњавају и функционишу као целина која пружа свеобухватно тумачење музеолошког и културно-историјског места и значаја Музеја кнеза Павла. Текстови су утемељени на први пут исцрпно истраженој архивској грађи, документима и литератури, методолошки добро постављени и усклађени, што је подразумевало и одговорно обављен уреднички задатак, при чему је у свакој од појединачних тема очуван јасан лични ауторски став и приступ.

По важности проблематике коју обрађује, монографија посвећена Музеју кнеза Павла представља један од оних подухвата за којима се, не само на плану историје музеја, већ и шире гледано, у нашој историографији уопште, осећао озбиљан недостатак, а по начину на који је

¹ Текст рецензије је, у прилагођеном облику, представљен на свечаној промоцији монографије *Музеј кнеза Павла*, одржаној 1. децембра 2009. године у Народном музеју у Београду.

реализована несумњиво ће постати основа за сва будућа ишчитавања и даља истраживања наше културне историје овог перода.

Текстови:

1. Т. Цвјетићанин, *Реч уредника*

2. И. Суботић, *Од Музеја савремене уметности до Музеја кнеза Павла. Аристократизам, профил високих вредности, политичка воља*

44 стране текста, 122 напомене

Поглавља:

Чувар званичних вредности

Улога имена кнеза Павла Карађорђевића и значај директора Милана Кашанина

Музеј савремене уметности-едвардијански дах у Београду

Идеја музејске поставке

Од двора до музеја

Мисија музеја кнеза Павла

Велике међународне изложбе

Ратне године и крај Музеја кнеза Павла

Текст Ирине Суботић представља несумњиво носећу студија ове публикације. Са великом компетенцијом и познавањем како историјских чињеница везаних за Музеј кнеза Павла, његово формирање, улогу кључних личности- кнеза Павла Карађорђевића и Милана Кашанина, политику развоја збирки и укупних активности овог музеја, тако и ширих друштвено-политичких околности Југославије тог времена, а затим и светских музеолошких тенденција, текст уз обиље података, синтетичким приступом даје суштинску основу за разумевање овог културног феномена и упућује на све његове појединачне аспекте анализираних у текстовима који следе.

3. А. Игњатовић, *Архитектура Новог двора и Музеј кнеза Павла*

32 стране текста, 100 напомена

Поглавља:

Увод: културни идентитет Музеја кнеза Павла

Архитектура Новог двора

Трансформација Новог двора

Тумачећи улогу архитектуре музејске зграде, аутор полази од веома комплексне анализе идеолошких премиса које своју интерпретацију добијујају прво у архитектури зграде Новог двора, а потом кроз трансформацију у зграду музеја и њену специфичну друштвену улогу. Текст Александра Игњатовића карактерише теоријски и методолошки савремен

приступ, ослоњен на рецентну упоредну литературу, као и изузетна способност аутора да препозна и укаже на кључне моменте за разумевање теме којом се бави.

4. Л. Хам, Назив и устројство Музеја кнеза Павла

32 стране текста, 133 напомене

Поглавља:

Хисторијско-уметнички музеј уочи оснивања Музеја савремене уметности
Ненајављена посета Кнеза-Намесника и лоше прилике по Хисторијско-уметнички музеј

Сродне установе и узори за назив Музеја кнеза Павла

Музеј кнеза Павла

Устројство Музеја кнеза Павла

Финансије

Службеници Музеја кнеза Павла

Организација

Публика

Музеј кнеза Павла током окупације

У тексту Лидије Хам се кроз исцрпно коришћење архивског и документарног материјала прати процес оснивање Музеја кнеза Павла, улога и место Историјско-уметничког, односно Народног музеја, као и новооснованог Музеја савремене уметности у тим догађајима. Аутор настоји да објективно пружи и све релевантне податке везане за промену назива институције, а потом прикаже њену унутрашњу организацију, запослене и начин функционисања у читавом периоду постојања Музеја кнеза Павла.

5. В. Нинковић, Археолошко одељење Музеја кнеза Павла

16 страна текста, 105 напомена

Поглавља:

Археологија у сталној поставци Музеја кнеза Павла

Развој археолошких збирки-откупи

Археолошка истраживања

Фондови археолошког одељења, развој и презентација збирки акрибично су истражени и приказани у тексту Веселинке Нинковић. Детаљно је описана археолошка поставка и представљена археолошка истраживања. Текст пружа и информације о запосленим стручњацима, њиховим професионалним усмерењима и организацији рада Археолошког одељења, као и критички осврт на место и улогу овог одељења унутар Музеја кнеза Павла.

6. Д. Прерадовић, *Музеј кнеза Павла-Средњовековно одељење*

21 страна текста, 118 напомена

Поглавља:

„Музеј има сада могућности да достојно изложи“

Шта су и чему служе музеји

Прикупљање средњовековних старина-Стварање средњовековне збирке
остаје једна од главних брига за управу Музеја кнеза Павла

Истраживање средњовековних старина

Текст Дубравке Прерадовић пружа сажет увид предисторију, како проблема са смештајем Народног (Историјско-уметничког) музеја током двадесетих година 20. века, тако и стварања Одељења и проучавања српске средњовековне уметности у Народном музеју. Непропорционална заступљеност средњег века на сталној поставци Музеја кнеза Павла, по мишљењу једног дела тадашње критике, које прихвата и аутор текста, надомштана је едукативним програмима, текстовима у *Уметничком прегледу*, даљим обогаћивањем збирки, наставком активности започетих у Историјско-уметничком музеју на проучавању и стварању документације о споменицима, али не и теренским радом и ангажовањем на њиховој заштити.

7. Л. Хам, *Галерија Музеја кнеза Павла*

27 страна текста, 112 напомена

Поглавља:

Стална поставка Галерије

Лидија Хам је на основу многобројних архивских извора и документарне грађе обрадила делатност Музеја кнеза Павла којој је поклањано највише пажње, а то је формирање и представљање збирке ликовне уметности. Пратећи начин набавке дела, почев од наслеђених збирки Историјско-уметничког музеја и Музеја савремене уметности, затим кроз значајне државне откупе и поклоне, преузимање дела из фондова Министарства просвете, ауторка настоји да укаже на политику развоја збирки и формирање идентитета музеја. На исти начин се разматра и концепт сталне музејске поставке.

8. Љ. Чубрић, *Поставка историјског одељења*

7 страна текста, 24 напомене

Текст Љиљане Чубрић посвећен је поставци Историјског одељења, којој су биле обезбеђене најрепрезентативније, централне просторије зграде Музеја кнеза Павла. Ауторка истиче значај овог сегмента са идеолошког аспекта, с обзиром да се концептом поставке указивало на историју изградње државности од времена Немањића, преко борби за очување националне свести током периода турске власти, коначно са собама посвећеним династијама Обреновић и Карађорђевић, али и континует

духовности и културе с обзиром на чињеницу да је уз историјске дворане била и соба посвећена Вуку Караџићу.

9. А. Петровић, *Попис издања Музеја кнеза Павла*

3 стране текста, 7 напомена, попис издања са комплетним подацима 1936-1941.

У издавачкој продукцији Музеја кнеза Павла су по броју публикација превлађивали каталози изложби, следствено укупним активностима овог музеја која су била обележена организовањем значајних изложби и издавањем часописа Уметнички преглед. Александра Петровић уз кратак уводни текст даје комплетан попис свих музејских издања уређен према стандардима библиографског описа.

10. Г. Станишић, *Милан Кашанин као директор Музеја кнеза Павла*

34 стране текста, 104 напомене

Поглавља:

Кашанинова делатност пре Музеја кнеза Павла. Рад у Музеју савремене уметности као почетак сарадње са кнезом Павлом Карађорђевићем
Кашанин и Музеј кнеза Павла. „Музеј у којем сам одликован ретком чашћу да му будем директор, може утолико више да врши своју улогу, што је многостран и што има неколико збирки...Ваљда нема човека који у музеју не би нашао ствари које га интересују и које могу нечему да га поуче“
Године после...

Гордана Станишић, као добар познавалац Кашаниновог критичарског, књижевног, теоријског и укупног интелектуалног деловања, анализира његову улогу као директора Музеја кнеза Павла у креирању политике овог музеја. Полазећи од Кашаниновог великог утицаја на набавку дела и проширење музејских фондова, изложбени програм, ангажмана на успостављању међународне сарадње и афирмисању наше културе и уметности, ауторка у средиште пажње поставља његов свеобухватан однос према музеологији, кроз теоријски приступ и практично деловање у успостављању музеја конципираног према савременим европским стандардима. Текст даје увид и у Кашанинове стручне активности на пољу историје уметности и музеологије и након Музеја кнеза Павла, у послератном периоду, што доприноси бољем сагледавању његовог значаја за историју српске културе.

11. И. Суботић, *Кнез Павле Карађорђевић-љубитељ уметности*

15 страна текста, 49 напомена

Текст Ирине Суботић који закључује монографију о кнезу Павлу Карађорђевићу као љубитељу, поклоннику уметности и колекционару, посебно је драгоцен. Уз основне биографске податке о кнезу Павлу,

концентрисане превасходно на његово образовање и на интелектуална упоришта, а затим и друштвени миље са којим се идентификовао, текст пружа суптилну анализу колекционарског сензибилитета, схватања уметности и система вредности који су одредили карактер његове приватне колекције. Аутор даје и образложење чињенице да је својим садржајем, односно делима старих мајстора европског сликарства, приватна колекција кнеза Павла представљала одређену врсту контрапункта музејским збиркама. Текст има и значај у фактографском погледу, с обзиром да пружа нове податке о делима која су се налазила или се и данас налазе на Белом двору, а припадала су приватној колекцији кнеза Павла.